

Direnışten Öğrenmek: Boğaziçi Üniversitesi Öğrencilerinin Özgürleşme Deneyimleri

Boğaziçi Üniversitesi Eleştirel Eğitim Topluluğu¹

İktidar kaynaklı sorunlara karşı uzunca bir zamandır düzenlenmekte olan kitlesel eylemlere Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri de sokakta, kampüste ve diğer toplumsal alanlarda aktif olarak katılıyorlar. Bizim de içinde yer aldığımız bu süreçte, Türkiye'nin mevcut siyasal gündeminde özgürleşme yönünde çaba gösteren eylem katılımcısı arkadaşlarımızla görüşmeler gerçekleştirdik. Bu görüşmeler aracılığıyla öğrencilerin direnme ve özgürleşme mücadelelerini sürdürürken nasıl kolektif biçimde hareket ettiklerini, dayanışma pratiklerini, birlikte umut üreterek neler öğrendiklerini; belirsizliklerle hangi yollarla başa çıktıklarını, yani bu sürecin onların dönüştürücü kapasitelerini nasıl açığa çıkardığını anlamayı ve anlatmayı amaçlıyoruz.

Eylemden Öğrenme

Foley'e (1999) göre, en güçlü öğrenme süreçleri, kişiler baskı ve zulme karşı çıktıklarında ortaya çıkar. Spesifik olarak öğrenmenin sınıfların dört duvarı arasında gerçekleştiği kabul ediliyor olsa da aslında biliyoruz ki öğrenciler derslikte oturarak konuştukları liderlik becerilerini, protesto düzenlerken, yani aktif olarak bir topluluğu organize ederken daha nitelikli ve hatta aynı zamanda duygusal bir bağ da kurarak edinebiliyorlar. Böylece aslında insanların informal bir şekilde ve deneyimleri içinde de öğrendiklerini görüyoruz.

"Herhangi bir fikri destekleyen ya da kötöleyen" ve "dışarıdan bakan" bir formel eğitim anlayışına karşılık öğrenenin içinde olduğu toplumsal bağlam çerçevesinde düşündüğü ve yeni fikirler ürettiği informal ve sınıf dışı eylemsel öğrenmede

¹ bogazicielestirelegitim@gmail.com

aktarılanlar beceriler değil, gündelik hayata uyarlanabilir etik ve toplumsal değerlerdir.

Protestolar gibi sosyal eylemlilik süreçlerinde kişiler, kendilerini güçlendirip özne olarak inşa ederken, sahip oldukları bilgiye, kendilerine ve dünyaya eleştirel bakma şansını ve özgüvenini elde ederler. Bu sebeple üniversiteler, formel eğitimin yanında eylemlilik süreçlerinin incelenmesi ile bu süreçlerdeki öğrenmelerin gözlenmesi için de ideal bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Umudun Pedagojisi

Freire (2014), ilk baskısı 1992’de yapılan Umudun Pedagojisi’ne 90’lı yılların Brezilya’sını tasvir ederek başlar. Yozlaşmışlığa karşı meydanların yeniden genç protestocularla dolduğu bu manzarada kırılğan ama bir o kadar da yaygınlaşmış umuda işaret eder (Freire, 2014). Umut varoluşsal bir ihtiyaç, kadercilik ve determinizm karşısında dünyayı yeniden yaratma gücü taşıyan bir mücadeledir (s.8). Karamsarlık, kişileri politik katılımdan uzaklaştırıp insan elinden çıkma krizler karşısında kaderciliğe sürükleyebilir (Giroux, 2021). Bizi terörize eden krizlerle yüzleşirken değişimin yolu hayal etmekten, hayal etmenin yolu da umuttan geçer (Freire, 2014).

Toplumsal çatışmaları yaratan mekanizmalara eleştirel yaklaşım, ezilenlerin güçlenip ezenlerin güç kaybettiği koşulları ve bizi harekete geçiren umudu yaratır (s. 64). Hayal etme bu noktada politik olduğu kadar tarihe yalnızca adapte olmayıp ona yön veren bir insan yani bir özne olmanın ayrılmaz bir parçasıdır (Freire, 1998). Ütopya her şeyden önce var olan düzenle mesafelenmekle ve birlikte inşa edilecek bir geleceğin üstlenilmesi ile anlam kazanır (s. 47). “Sınanmamış olanaklılık”, Freire’nin anlatısının ütopyasıdır ve hayalini kuranlar, var olduğunu duyumsadıkları bu ütopyaya özgürleşmeyi tatbik ettikleri süreçte ulaşabilirler (s. 105). Bunun karşısında “tarihsel anestezi” geleceğe dair derin bir kuşku duymak ile beraber politik sorunlar karşısında felçleşmiş ve apatik olmaktır (Freire, 1994). Bu durumda ezilenler kendilerine bahşedilen imgeye biat etmeyi sürdürerek kurulu kabullerden ayırışamaz (s. 73, 78).

Düzendeki çatlaklar ve toplumsal dönüşümün başlaması, sessiz çoğunlukların hareketleriyle kendilerini belli etmelerine olanak tanır (Freire, 1998). Başta düzensiz isyanların takip ettiği büyük çatlaklar sonucu sessizlik, alternatifi olmayan bir kabul olmaktan çıkıp değiştirilmesi gereken bir gerçeğe dönüşür (s. 507). Sonuç olarak bilinen deneyimlerden başlayan öğrenme süreci umutla eyleme, eylemle ötekilerin de sessizlik kültürünü yıkan ilhama dönüşür ve dünyayı eleştirel biçimlerde düşünmek, onu yeni baştan oluşturma’nın ilk adımı olur (s. 20).

Freire (2014) anlatısında ayrıca “sınır durumlar” tanımlar: 21. yüzyılın çoklu krizleri, öngörülebilirlikten giderek uzaklaşan gelecek, kapitalizmin “her şeye gücünün yeteceği” fikrinin ve sorunları bireyselleştiren neoliberal yargıların

yıkımı (Giroux, 2021). Sınır durumlara karşılık sınır eylemler yoluyla ezilenler, pasif kabulden kurtularak özne haline gelebilir ve “sınanmamış olanaklılık” su yüzüne çıkar (Freire, 2014). Dünya genelinde polis şiddeti, gazeteciler ve entelektüellere yapılan saldırılar ve sistematik ayrımcılıklara karşı toplumsal arenada protestolarla kendini gösteren ezilenler eleştirel bir direniş yükselterek “sınanmamış olanaklılığı” zorluyorlar (Giroux, 2021). Etki gücü kısıtlanmış kitleler; süregiden geçim sorunları ve karar vericilerin dışlamasına karşı tepkilerini toplumsal başkaldırılarla verirken güç eşitsizliklerini adalet, birlikte yaşam ve farklılıklara karşı anlayışla değiştirmek için alan açmaktalar (Suzina & Tufte, 2020). Freire’ye (2014) göre tüm bunlar okullarda değil, “sınır durumlar” ya da tarihsel anlarda, özellikle de değişimin ve farklı sosyal gruplar arasındaki çelişkilerin ve çatışmaların keskinleştiği politik atmosferlerde öğrenilir (Freire, 2014). Radikal bir demokrasinin inşası için Freire, bu karşılaşmaları ve baskın grubun marjinalize ettiği ezilenlerin “farklılıklar içinde birlik”ten yararlanarak kendi benzerliklerini ve oluşturdıkları çoğunluğu fark etmelerini elzem görmektedir (s. 78).

Kolektif Eylem

Eylem ve toplumsal dönüşümün kesişiminde yer alan praksis, bireyler ve değişen toplumsal yapılar arasında köprü kurar (Sztompka, 1991). Toplumsal çerçeveyi yeniden yapılandırırken aslında eylemle praksi kurar, praksisle eylemlilik gösteririz (s. 98). İnsanların bir aktör ve Freire’nin tabir ettiği biçimde bir özne olarak eylemliliklerini ortak bir toplumsal amaç uğruna koordine ve mobilize etmeleri, kolektif eylemlerle sonuçlanır (s. 128). Bu eylemlilik kendisinden önceki tarihsel süreçlerle beslendiğinde bir sosyal öğrenme kapasitesi ortaya çıkar (s. 116).

Öğrenenler kültürel gerçeklikle yeni biçimlerde yüzleşmek için öncelikle bu gerçeklikten nasıl etkilendiklerini, yani bu gerçekliğin onlarda nasıl tutumlar yarattığını keşfetmelidirler (Freire, 1998). Birlikte ve içinde yaşadıkları dünya ile tarihsel-sosyal ilişkilerinin katmanlarını kaldırdıkça öğrenenler, eleştirel biliş kapasitesini artırır ve somut gerçekliğin analizlerini yaparak yeni praksis, yani eylem formlarını hayata geçirirler (s. 489). Freire’ye (1998) göre bir özne olarak insan eşzamanlı olarak dünyayı anlar, ifade eder ve değiştirir (Freire, 1998). İnsanlar dünya ile birlikte olabilir çünkü onlar yaşadıkları gerçekliğe objektif bir şekilde mesafelenerek özneleşir, sorgular, eleştirir, değiştirir ve özgürleşir (s. 499). Onları özgürleştirecek kültürel eylemin yolu ise öğrenmeden geçmektedir (Freire, 1998).

Boğaziçi Öğrencilerinin Eylemlilik Deneyimleri

Boğaziçi öğrencileri için 2025 bahar dönemi, diploma iptalleri ve seçilmiş eğitim ve yönetim kadrolarına yöneltilen saldırgan yasal işlemlerden de önce yoğun eylemlilik ve toplanmalarla başladı. Kampüste hâlihazırda yukarıdan atamalara karşı akademik eylemlilik uzun bir süredir mevcuttu. Bundan farklı olarak 2025

bahar dönemi başında eğitimcilerin mobbing yoluyla okuldan uzaklaştırılmalarını akademisyenlerin direnişine eşlik eden bir toplanma ve basın açıklamasıyla protesto ettik.

Akademisyenlere yönelik baskıların yanı sıra öğrenciler de okulda hüküm süren baskı rejimi ile karşı karşıya geldiler. Devamında, okulun en işlek kampüsünde yıllardır faaliyet göstermekte olan kantin kapatılarak yerine iktidara yakınlığı ile dikkat çeken zincir bir kafenin şube açması en çok katılımın görüldüğü eylemlerle sonuçlandı. Farklı fakülte ve dönemden öğrencilerin birçoğu ile birlikte kafeyi ortak alan ilan edip kamusal kullanıma açtık. Bu süreçte öğrenci kulüpleri de bu eyleme destek vermek adına ortaklaştırılan alanda etkinlikler düzenleyerek, yiyecek ve içecek dağıtımı yaparak öğrencilerin bu tip alanlara yönelik ihtiyacına ve hayat pahalılığına vurgu yaptılar. Öğrencilerin okuldan uzaklaştırıldığı, kulüp faaliyetlerine kısıtlama getirildiği ve kulüp temsilcilerinin görevlerinden alındığı yaptırımları takiben öğrenciler, sıra arkadaşları ve öğrenci toplulukları ile dayanışarak forumlar düzenledi ve sürdürülebilir eylemler adına tartışma ortamları yarattılar. Sonuç olarak Boğaziçi öğrencileri olarak ülke genelinde eylemlerin patlak vermesinden önce kenetlenmiş ve mobilize bir haldeydik.

Boğaziçi'nden öğrencilerin de katılımıyla 19 Mart günü İstanbul Üniversitesi'nde ilk kitlesel eylem gerçekleşti. Saraçhane Meydanı'nı merkez alan sokak eylemlerinde öğrenciler hızla büyüyen bir örgütlülükle mücadelede yerlerini aldılar. 20 Mart günü Kuzey Kampüs'te toplanarak Saraçhane'ye yürüdük. Devam eden süreçte Saraçhane'de gerçekleşen eylemlerde öğrenciler polis şiddetine en yoğun maruz kalan gruplardan biri oldu. Eylemleri sürdürülebilir hale getirmek adına WhatsApp gibi platformlarda bir araya gelerek fiziksel, motivasyonel, organizasyonel ve hukuki ihtiyaçlara yönelik güvenlik önlemleri ve planlar geliştirdik. Pankart atölyeleri, bölüm toplantıları ve forumlar düzenledik. Saraçhane eylemleri sonucu pek çok öğrencinin gözaltına alınması ve tutuklanması üzerine akademik boykot organize ederek eğitim hakkı gasp edilen sıra arkadaşlarımızla dayanışma gösterdik. 9 Nisan'da Şişli Belediyesi'ne yürüyen binlerce üniversite öğrencisinin içinde, devam eden eylemlerin birleştirdiği Boğaziçi öğrencileri de vardı. Öğrenciler eylemlerin ay dönümünde Beyazıt Meydanı'nda ve sonrasında Taksim Tünel durağındaydılar. Eylemler yayılıyor, farklı protestolarla ve anmalarla birleşiyor ve devam ediyordu. 1 Mayıs'ta da Boğaziçili öğrenciler alanlarda iktidar karşısında emekçilerle yan yanaydı. Son olarak 13 Mayıs'ta kampüs içinde çocuk ve kadın haklarını savunmak üzere bir araya gelen Boğaziçili öğrenciler olarak çok sayıda gözaltı ve tutuklama müdahaleleriyle sonuçlanan kampüs içi bir eylemde kitlesel olarak bir aradaydık.

Görevden uzaklaştırılan akademisyenler adına öğrenci inisiyatifiyle düzenlenen eyleme katılanlar akademisyen nöbetinin yanında yer almıştı.

İktidar Yanlısı Kafe Karşıtı Eylem

Kulüp Faaliyetlerine Müdahale Üzerine Düzenlenen Forum

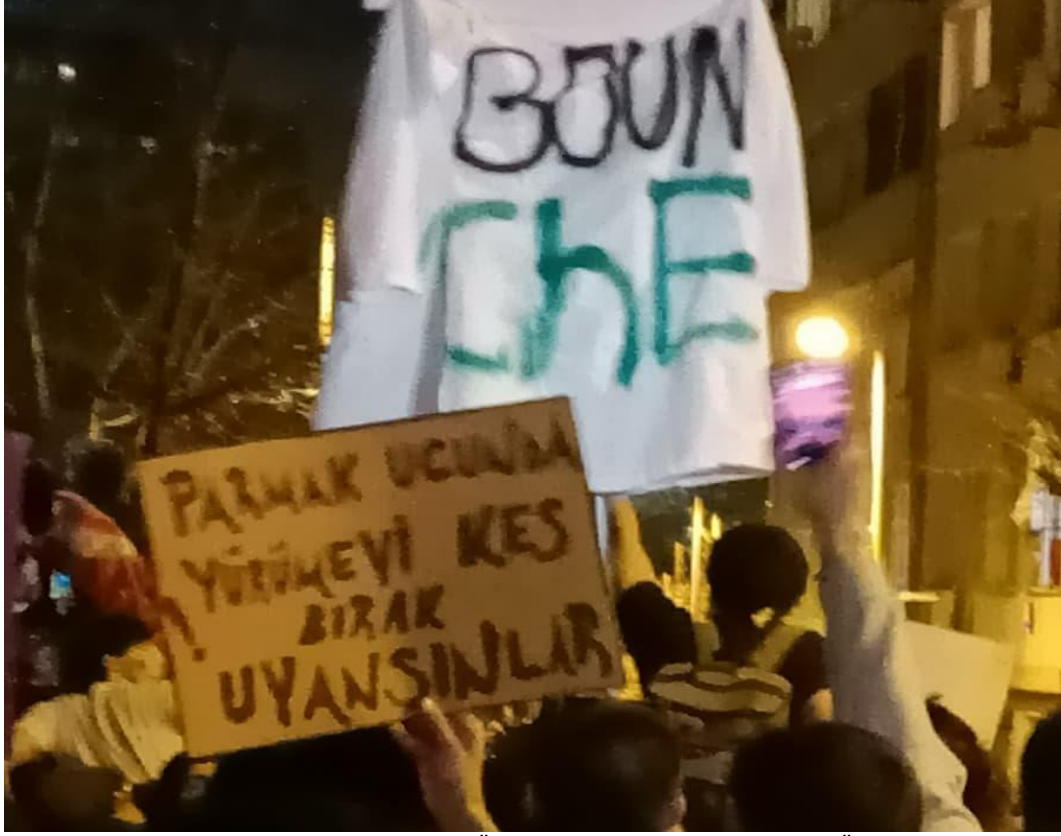
Kulüp Faaliyetlerine Müdahale Üzerine Yapılan Eylem

20 Mart Hisarüstü'nden Saraçhane'ye Yürüyüş

Güney Meydan'da Pankart Hazırlıkları

9 Nisan Şişli Yürüyüşü'nde Boğaziçi Üniversitesi Kimya Mühendisleri Öğrencilerinin Direniş Grubu "ChE"

Boğaziçi öğrencileri kampüse polis alınan eylemde.
Bu eylemde 97 öğrenci gözaltına alınmış ve 6 arkadaşımız tutuklanmıştı.

*Kadıköy Dayanışma Konseri'nde Boğaziçili Öğrenciler.
Konser öncesi tutuklanan arkadaşlarımızın mektupları okunmuştu.*

Kampüse polislerin alındığı 13 Mayıs Kadın ve Çocuk Hakları Eylemi. Şiddet ve istismar içerikli açıklamaları olan bir konuk İslam Araştırmaları Kulübü tarafından okula davet edilmişti.

Bir Direnişi Araştırmak

2021 Boğaziçi Kayyım Direnişleri ve 19 Mart Direnişleri, öğrenci kimliğinin politizasyonunda aktif olarak rol oynadı. Biz de direnme sürecinde öğrencilerin arasındaki dayanışmayı ve öğrencilerin içinden geçtikleri veya yarattıkları dönüşümü daha derinlemesine keşfetmek istedik. Bunun için çevremizden bu direnişlerden en az birine aktif olarak katılmış Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yaparak onların deneyimlerini kendilerinden dinledik. Yazımızda 7 adet mülakatı sunma şansımız oldu. Şimdiye kadar 12 arkadaşımızla görüştük ve görüşmelere devam etmekteyiz. Konuştuklarımızı eylemden öğrenmek, kolektif eylem, özgürleşme ve umut kavramları bağlamında değerlendirdik. Böylece kitlesel direnişler gibi toplumsal hareketlerin öğrencilere hem pratik hem teorik olarak neler öğrettiğini ve bu öğrenmelerin formel eğitimlerden ayırt edici özelliklerini tartıştık.

Eylemlere katılan arkadaşlarımıza özellikle “direnışten öğrenmek”, “umut”, “değişim-dönüşüm”, “protesto ilişkileri”, “özgürleşme”, “kolektif dayanışma/eylem”, “praksis” ve “olumsuz etkilerle başa çıkma yolları” kavramları hakkında merak ettiğimiz soruları sorduk. Ayrıca mülakat sürecinde bahsettikleri deneyimlerinde önemli gördüğümüz noktalar hakkında konuştuk. Mülakatlara katılımcı bulmak için önce kendi çevremizdeki kişilerle görüştük ve onların da kendi etrafındaki kişileri yönlendirmesiyle katılımcılarımızı bulduk. Etik kurallara uygunluk açısından çalışmamızın detaylarını görüştüğümüz öğrencilere ayrıntılı olarak anlattık ve hem form aracılığıyla dijital hem de sesli onaylarını aldık. Çevrimiçi yaptığımız görüşmelerimizin transkriptlerini Amberscript uygulaması ile çıkardık. Transkriptlerimizi öğrencilerin kimlik bilgilerini değiştirerek anonimleştirdikten sonra Braun ve Clarke’ın (2006) altı adımlı tematik analiz yöntemini kullanarak verilerimizi analiz ettik. Elde ettiğimiz notları birlikte tartışarak ortak kodlar ve temalara dönüştürdük ve kolektif eylem, umut ve eylemden öğrenme kavramları bağlamında analiz ettik.

Boğaziçili Öğrencilerin Özgürleşme Deneyimleri

Görüşmelerin gerçekleştirildiği kişilerin hemen hepsi üniversitede uzun süredir devam etmekte olan protestolara katılım gösteren bir profile sahipti. Katılımcıları 19 Mart öncesi sokak eylemleri konusunda deneyimli olan veya eylemlere yalnızca kampüs içinde katılmış arkadaşlarımız oluşturdu.

Kolektif Eylem

Yaptığımız görüşmelerin analizi sonrasında elde ettiğimiz ilk kavram “kolektif eylem” oldu. Görüştüğümüz öğrencilerin süreçle ilgili değerlendirmelerini yaparken kolektif eylemler ile ilgili öne çıkardıkları ilk unsur “bir aradalık” oldu. Kendini politik biri olarak tanımlayan ve üniversiteye başladığından beri eylemliliğe devam ettiğini ifade eden Eda’nın söyledikleri, bir arada mücadele vermenin güçlendirici yönlerini işaret ediyor:

“Açıkçası yalnız olmadığımı görmek ve gerçekten başka insanların da değer verdiğini görmek bence çok önemliydi. Çünkü az önce de dediğim gibi, bakın burada bir şey var diye tepinme kendi başına çok yorucu olabiliyor. Ama seninle beraber birçok kişi orada olduğunda bunun yükü biraz daha hafifliyor”.

Eda haksızlıklar karşısında direnirken kendini yalnız hissetmenin zorluklarına değiniyor. Önemseydiği ve bir özne olarak üstlenmeye çalıştığı toplumsal sorunlara başkalarının da benzer tepkiler vermesi ona desteklendiğini hissettirmiş. Ona göre sorunlar daha geniş bir kitle tarafından görünür hâle geldikçe ve daha çok kişi mücadele için eylemliliği seçtikçe direniş büyümekte ve karşı çıkmak kolaylaşmaktadır. Eda ayrıca sokak eylemleri kalabalıklaştıkça eylemlerin gündelik hayata daha çok yerleştiğini ve kampüs içi eylemlere dahi katılımın arttığını ifade ediyor:

“Boğaziçi'nde bildiğimiz üzere çok fazla sayıda eylem oluyor. Her konuyla alakalı neredeyse her hafta bir eyleme rastlamak mümkün. Ancak bunların katılımları çok düşük seviyelerde seyrediyordu. Hani çok popüler ve medyaya yansıyan bir olay olmadığı sürece, yani maksimum 30-40 kişilik çok fazla eylem yapılıyordu okulda. Ancak 19 Mart olaylarından sonra en küçük olaylarda bile hani eyleme katılan kişi sayısının en az iki katına çıktığını gözlemleyebildim”.

Eylem alanları gitgide daha büyük kalabalıkları barındırır hâle geldikçe alan içinde oluşan benzerliklerin ve farklılıkların da gördüğümüz arkadaşlarımızın dikkatini çektiği görülüyor. Onlara göre kitleleri bir araya getiren bir “ortaklık”tan söz etmek mümkün. Alanda ayrışmalara varan farklılıklar bulunmasına rağmen Emre, eylemlerin birleştiriciliğine vurgu yaparak özellikle eylem alanının başka politik alanlara kıyasla farklılıkları içererek ortaya çıkan birlikteliklere daha fazla imkan tanıdığını vurguluyor:

“Normalde bu tarz ayrışmalar her şeyi bitiriyor ancak insanların bu süreç içerisinde çok fazla kullandığı 'Birleşe birleşe kazanacağız' tarzı sloganlar da aslında bunun bir örneği. Belli ki bu insanların çok güçlü ayrışma olmasına rağmen, belki direkt olarak kökenden birbirlerine karşı olmalarına rağmen onları birleştiren bir şeyin olduğu anlamına geliyor. Gerçekten bu insanları birleştiren bir şey var”.

Emre'ye göre eylemcilerin alanda kurdukları ortak dil onları ortaklaştıran şeyin bir kanıtıydı. Ona göre bu ayrılıklar onları farklı alanlarda birbirinden koparabilirdi. Gerçekten de eylemler içinde hedeflenenler, öncelenen toplumsal sorunlar, farklı ideolojiler çerçevesinde muhalefet eden gruplar pek çok arkadaşımıza göre temel farkları meydana getiriyordu. Bütün bunlara rağmen “ortaklık”, haksızlıklar özelinde değil haksızlıkların faili olan iktidara ya da iktidar aygıtı polis güçlerine karşıtlık odağında kuruldu. Örneğin alanda şiddete maruz kalan ve şahitlik eden Bahar için eylemler tiranlığa ve aleni şiddete karşı koymak

anlamına gelmektedir ve bu deneyimler farklı grupları eylemler içinde ortaklaştırmıştır:

“Mesela (Saraçhane’de) iki taraf da aynı biber gazını yiyor ve iki taraf da aynı şekilde zarar görüyor. Kim olursan ol, işte milliyetçisi de işte bilmem ne hepsi de aynı şiddete maruz kalıyor. Ve o an kötü olan şey çok net. Kötü olan şey senin zarar görüyor olman. Kötü olan şey sana vuruluyor olması. Ve o bence birleştiriyor. Yani ortak, çok net, bir kötüye karşı olmak. Bir zorbaya karşı olmak”.

Karşı çıkmak için kalabalıkların eylemlere başvurduğu bu dönemde arkadaşlarımızdan eylemleri nelerin sürdürdüğü ve nelerin sonlandığı üzerine görüşlerini de aldık. Eylemleri tepki göstermek, kendini ifade etmek ve taleplerini dile getirmek için kullandığını söyleyen Tuna için “devamlılık” tıpkı Eda’nın ifade ettiği gibi kişilerin eylem tutumunda yaşanan dönüşümle gözlemlenebilir. Tuna, eylemlerden hedeflerimizi elde edemememize rağmen öncelikle direnişin bir kültür olarak kalıcı hale gelebileceğinin altını çiziyor:

“Öğrenci protestoları direkt olarak bize bir materyal fayda sağlamıyor belki de. Kayyum rektör değişmedi, yemekhane fiyatları ucuzlamadı ve İmamoğlu hâlâ tutuklu olsa bile bu eylemler toplumsal hafızada bir yer ediniyor. Belki genç insanların zihninde bir şeylerin kolektif aksiyonla değiştirilebileceği fikri güçleniyor”.

Tuna’ya göre eylemler somut çıktılar üretmese bile haksızlıklar karşısında toplumsal alanı kullanma alışkanlığı edinmemiz konusunda önemli kazanımlar sunar. Bahar da eylemlerde yer almanın doğrudan düzenin iyileşmesine görünür bir katkı sağlamamasına karşılık kötüye gidişatı yavaşlatan ve bazen de durdurabilen bir etkisi olduğu konusunda benzer bir fikir beyan ediyor:

“Yani mesela var olan kötü şeyler gittikçe daha kötüleşmeye başlıyor aslında ve eylemler en azından kötüleşmenin hızını kırıyor diye düşünüyorum. Belki bir anda var olan bir sistemi değiştirmiyor ama sistemin daha kötüye gitmesini uzun çapta engelliyor ya da hızını yavaşlatıyor ki gerçekten o dönüm noktası oluşup tekrardan daha iyileşene kadar olan süreçte böyle bir kısmını görüyor bence”.

Bahar’ın paylaşımı eylemlerle yapabileceklerine dair hissettiklerine ışık tutuyor. Bu deneyimleri arkadaşlarımızın alandaki devamlılıklarına yansıyan tutumlar olarak önemli bulduk. Öte yandan farklılıkların ayrışmaya götürdüğü noktaların yalnızca eylemleri sürdürmeyi güçleştirmede, aynı zamanda eylem alanlarını güvensiz hâle getirdiği de anlaşılıyor. 8 Mart gibi feminist alanlarda ve kampüs içinde protestolara katılmış olan Buse için kitlesel eylemlerle önceki deneyimleri arasındaki farkın “güvenlik” olduğu anlaşılıyor:

“Eylemlere Boğaziçi’ndeki kampüste katılmakla işte sokaklardaki çok farklı oluyor. Ben eylemleri görece daha güvenli alanlarda

deneyimlemiştim. Ama sokakta sloganların değişmesi de oluyor insanların. Her yaştan, her gruptan insanlar olduğu için güvensizlik hissi artıyor ve çok kötü hissettiriyor”.

Burada Buse birleştiren tüm faktörlere rağmen ortaklaşamayan söyleme dikkat çekiyor; bir öğrenci olarak yer aldığı eylem alanında birlikte olduğu insanlarla aslında birleşemediğini, güvensizliği yalnızca Boğaziçi dışında katıldığı kitlesel eylemlerde değil, Boğaziçi içerisindeki eylemlerde gözlemlediği farklı tutumlarda da hissettiğini belirtiyor:

“(Boğaziçi'nin) daha da etkin olmasını beklerdim hatta... İnsanların daha uç ve bizim topluluklarımıza da zarar verebilen ya da üniversite özerkliği için zarar verebilecek tutumlarda bulunmaları beni kötü hissettirdi. Hani çok ortak bulunmamız gereken bir yerde de sanki ortak olamıyormuşuz gibi hissettirdi ve beklediğimden daha çok bölünmüşlük hissettirdi”.

Buse, burada eylem alanlarındaki birlik görüntüsünü bozan tutumların Boğaziçi'ne olan aidiyetini sarstığını ifade ederken bunun eylemleri çoğunluk olarak sürdürmenin önünde engel oluşturduğuna değiniyor. O da Eda'ya benzer şekilde, aslında daha ortak olmayı beklediğini, sorunlara beraber karşı çıkmak gerektiğini ifade ediyor. Eylem anındaki farklı tutumların getirdiği güvensizlik ciddi bir sorun olmakla birlikte Buse farklı eylemlerde kendisini daha güvenli hissedebildiğini de vurguluyor. Aynı konuya işaret eden Eda'ya göre ise bu sorun, eylemcilerin birbirleriyle kurduğu iletişimi güçlendirmeleriyle çözülebilir nitelikte:

“Sadece aksiyon halinde olmak değil aslında eylemlilik. Orada durup birbirimizi dinlemenin, birbirimizden haberdar olmanın daha büyük bir önem taşıdığının farkında olmakta bence. Yani o anki güvenliği sağlamak için yapılan bir şey...”

Eda'ya göre hareketlilik tek başına eylemliliği karşılamaz. Eda bu paylaşımıyla diyalog ve sınanmış bilginin eylemcilere sağlayacağı desteği vurguluyor. Eylem fiziksel olduğu kadar ilişkiseldir de. Yalnızca eylemde güvende hissetmek için değil, birlikteliğin yaratacağı güçten yararlanmak için de dikkat edilmesi gerekenler olduğunu ifade eden Emre'ye göre doğru örgütlenme yani etkili bir “eylemlilik”, iktidar için gerçek bir korku unsurudur:

“Doğru örgütlenme, doğru gruplaşma aslında çok büyük bir güç yaratıyor. Bunu da bütün baskıcı taraf da, Asayiş de her taraf bunu biliyor, bunun farkında. Bunun aynı zamanda farkında olunduğu bir ortamda, bir atmosferde doğru örgütlenmenin de insanların cesaretini, motivasyonunu çok etkilediğine inanıyorum”.

Eylemin içinde barındırdığı gücün, sürecin tüm zorluk ve şiddetine rağmen “eylemliliği” arkadaşlarımız için vazgeçilmez hâle getirdiği anlaşıyor. Bu gücü

Buse, bizi rahatsız eden şeyler için sahip olduğumuz eleştireliliği bir şeyler yapmak için kullanmak olarak ifade ediyor:

“Yakındığım şeyler var, konuştuğum problemler var, olan ortada ama ben bunun için bir görev alamıyorum gibi. En azından eyleme katılmak ben kendi payımı yapabildiğim kadarıyla yapıyorum demektir. Bunu yapmadığımda da ben sadece şikayet ediyorum ama hiçbir şey yapmıyorum gibi hissettiriyordu. O yüzden katılmak istiyordum”.

Eylemlerin sahip olduğu bu güç, görüştüğümüz arkadaşlarımız tarafından aynı zamanda var olan düzeni dönüştürebilecek bir güç olarak da değerlendiriliyor.

Umut

Arkadaşlarımızın, eylemlere katılım motivasyonlarına ilişkin ifadelerinde “değişim” kavramı öne çıkıyor. Örneğin 19 Mart öncesi protesto katılım deneyimi olmayan bir genç olan Tuna için kolektif eylemlere katılım, gerekli gördüğü değişimin öznesi ve tanığı olmanın bir yolu:

“Ben yani en temelde politik olarak ülkede bir şeylerin değişmesi gerektiğine inanıyorum. En basitinden 25 yıllık AKP iktidarına bir tepki göstermemiz gerektiğini düşünüyorum, gösterebildiğimiz her alanda. Bu öğrenci protestoları da bunun iyi bir alanı bence... Kendi kendimi ifade etme alanı olarak görüyorum biraz ve bir değişim talep ediyoruz aslında... Yani ben daha büyük hareketin parçası olarak hissettim. Eylemlerde şu an yaptığım şeyler anlamlı. Ve işte Türkiye’de bazı şeyler değişecekse ben de bunun bir parçası olacağım”.

Tuna eylemlerle siyasi statükoyu sorgulamakta ve büyük ölçekli değişimler arzulamaktadır. Geniş bir kitlede karşılık bulmasını beklediği bir direniş olan eylemlerde kendini kitlesel bir dönüşüm hareketine ait hissetmiştir. Eylem deneyimleri, karşılaştığı şiddetle güçlü bir biçimde şekillenmiş olan Bahar da alanda doğrudan hissettiği değişim ihtiyacını dile getiriyor:

“Okuldaki kadın eyleminde gözaltına alındım. Polis benimle konuşmaya çalıştı. Sen niye girdin bu işe falan. Diyorum ki kadın dövebilirsin diyen birini çağırdılar okula. Sen bizim dövdüklerimizi gördün mü, diye böyle bir hava atar bir şekilde söyledi. O an benim için çok şey bir andı. Yani kötü, çok kötüler yani bu kadar, bu kadar ve değişmesi gerekiyor...”

Öğrencilerin hâlihazırda içinde bulundukları koşulları değiştirmek için duydukları güçlü istek onları eylem alanına taşımakla kalmamış, eylemliliğin kendisi değişmesi gereken şeylere somut bir şekilde işaret etmiştir. Değişim arzusunun ve potansiyelinin arkadaşlarımızın umut ile beraber en sık dile getirdiği kavramlar olmasının nedeninin bu olduğunu düşünüyoruz. Eda bu ilişkiyi şöyle dile getiriyor:

“Herkes bir umudun peşinde oradaydı. Belki bir şeyi değiştirebilirim çabası olabilir. Belki kendi hayatımda bir şey değişir olabilir. Belki kendim için bir şey yapayım olabilir ya da belki bir iz bırakayım ya da önemli bir tarihî olaya şahit olayım gibi. Herkesin çok farklı motivasyonları ama farklı amaçları da vardı. Ortak amacımızı bulamadık ve ortak amacımızı bulabileceğimiz bir ortam da kendimize yaratamadık. Ben bunun da yavaş yavaş umudumuzu söndürdüğünü düşünüyorum”.

Eda’ya göre değişim beklentisi ve isteği içindeki eylemcilerin aradıkları ve onları alanda olmaya motive eden şey umut olmasına rağmen bu duygu kitlesel bir birliktelik içerisinde olamamak nedeniyle sarsılmıştır. Tuna ise bu sorunun kişilerin eylemleri anlamlandırması ile ilişkili olduğunu düşünüyor:

“İnsanlar işte eylemi bir değişiklik için ya da bir politik değişim için ya da fiziksel bir değişim için bir araç olarak kullanmak yerine direkt bir amaç gibi görüyorlar. Eylem yapacağız ve bu kadar, neden yapıyoruz? Bu protesto neden var? Nedeni değişsin istiyoruz... Bir şeyi bilirsek işte amacımız ne? Niçin yapıyoruz bunu? Daha faydalı olabilir”.

Tuna’ya göre direnişin yarattığı umudu koruyabilmenin yolu öğrencilerin eylemleri ile motivasyonları arasındaki ilişkiyi doğru kurmalarından geçiyor. Öte yandan eylemleri uzaktan takip etmiş olan Ali ise sürecin kendisinde yarattığı duyguyu umuttan çok karamsarlık olarak tarif ediyor:

“Evet, genel olarak (protestoların) çok fazla bir şey değiştirebileceğini düşünmüyorum... Yani rektör hâlâ rektör olacak zaten. Ama Türkiye düzeninde hiçbir şeyi değiştiremez. Onu yapanlar da biliyordur. O yüzden bilmiyorum. Çok bir umudum yok”.

Bu örneği değiştirme arzusu, umut ve eylem arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemli buluyoruz. Bir şeylerin değişebileceğine güvenmediği için eylemlere katılmadığını ifade eden Ali için süreçle ilgili temel duygu umutsuzluktur. Bahar ise umutlu olmak ile eylemde bulunmak arasındaki ilişkinin altını çiziyor ve umutsuzluğun kaynağına eylemsizliği yerleştiriyor. Ona göre eylemlerle mutlaka değişen şeyler görmek mümkündür.

“İçinde olduğum müddetçe daha çok umutlandığım ama böyle biraz bile uzak kaldığımda umutsuzluğun çöktüğü bir noktaya geliyor böyle. Çünkü dışarıdan bakınca her şey hep aynı şey oluyormuş gibi geliyor ama içindeyken hep aynı şey olmuyor aslında... Hepsini farklı hatırlıyorum. Uzaktayken daha umutsuz hissettiriyor. Katılmadığım her eylemde daha umutsuz hissediyorum. Katıldığımda daha umutlu hissettiğim bir şeye dönüşüyordu çünkü birliktayken ben de değiştim. Yani en kötü ihtimalle bizi değiştiriyor ve birey olarak bile bu kadar kişinin değişiyor olması bence çok fazla şeyi değiştirebilir”.

Pek çok farklı eyleme katılmış olan Bahar hem eylemler arası nüansları gözlemleyebilmiş hem de eylemlilik içinde olduğunda umudunu korumuştur. Buse de benzer şekilde eylemsizliğin getirdiği olumsuz duygularla mücadele etmek için eyleme katılım gösterdiğini ve katıldıkça umudunun arttığını dile getiriyor:

“Bir şeylerin değişme umudu ve hani zaten katılmazsam asla yerimde duramıyordum. Bir şey yapmamak daha kötü hissettiriyordu. Bir umut vardı hani bir şey değişmese bile. Bu ihtimal olsa bile yine de katılmak o içimdeki kötü enerjiyi bir tık daha iyi bir yere çevirmek için araçtı da aynı zamanda benim için”.

Buse için bir değişim gözlemlenemediği durumlarda bile umut, eylemler içerisinde varlığını sürdürüyordu. Bunun yanı sıra umut ve eylemleri konuşurken Buse’nin “kötü enerji” olarak adlandırdığına benzer hisler pek çok arkadaşımız tarafından çok çeşitli biçimlerde ifade edildi:

“Ekonomik kriz, işsizlik, ayrımcılık, nefret, nefret cinayetleri, cinayetler... Herkesin artık doluluk seviyesi çok fazlaydı ve insanlar patlamak istedi. Bence artık bunu da böyle göstermek istediler. Bir şeyi değiştirebileceklerine inandıklarını düşünüyorum. Ya da dediğim gibi en kötü kendilerini değiştirebileceklerine inandılar. O yüzden orada bulunduğumuzu düşünüyorum. Ancak işte dediğim gibi herkesin değiştirmek istediği şey birbirinden çok farklıydı”.

Sık sık eylemcilerin farklı amaçlarına dikkat çeken Eda’ya göre odak ne olursa olsun toplumsal krizlerin getirdiği baskı ve değişim isteği alandaki eylemcilerde ortaklı. Arkadaşlarımızdan gelen “gençlik coşkusu”, “tutku”, “cesaret”, “heyecan”, “sıkışıklık”, “patlama”, “korku” ve “adrenalin” gibi duygusal ifadeleri eylem ve umut bağlamındaki çağrışımlar olarak not ettik. Bu ifadeleri en geniş çerçevede Tuna’nın kullanımında olduğu gibi “güçlü duygular” şeklinde umudun içinde kategorize ettik:

“Bence ilk başta daha umutlu insanlar. Umut mu denir ona? Ya da daha tutkulu, daha inançlı insanlar bir süreci başlatıyor. Ve o ümidi o kadar yüksek olmayan insanları da ikna edebiliyor bir yerde bence... Güçlü duygular hissediyorsun ve bu süreçte ve olumlu veya olumsuz güçlü duygular daha da bağlı kılıyor seni”.

Tuna’ya göre umut, insanları harekete geçirmekle kalmayıp umutsuz insanları da eylemliliğe götüren bir ilham gücü taşımaktadır. Ona göre umut eylemlere katılımı artıran bir etkiye sahip ve bu tür duygudaşlıklar birbirimize ve çevreye olan aidiyetimizi de olumlu etkiliyor. Bahar da eylemcilerin deneyimlediği yoğun duygulara empatik bir yerden yaklaştığı paylaşımında kendisiyle ilgili değişmiş olan farklı bir şeyden söz ediyor:

“Ben çok değiştim. Ben aile dinamiklerim dahil her şeyin değiştiğine inanıyorum... Öfkeyi anlayabiliyorum. Var olan toplumsal eski olaylara karşı değiştim yani onlara bakış açım direkt değişti. Gerçekten ilk defa bu kadar büyük bir zorbalığa maruz kaldım muhtemelen ve gördüm. Yani aynı zamanda karşı çıkma pratiğim değişti. Gerçekten bir şeylere karşı çıkıp hayır diyebilme şeyim... Daha çok ben olabilmişim gibi hissediyorum. Hem ilk başta topluluktan güç alarak bir şeylere hayır (dedim) ve karşı çıkabildim. Sonrasında evde tek başıma karşı çıkabildim ve bu genel olarak ‘Evet haksızlıklara karşı benim de yaşama hakkım var’ falan şeklinde gelmiş oluyor. Bunları artık söyleyebiliyorum bence”.

Güçlü duygularla alanda bulunan ve alandan güçlü duygularla ayrılan arkadaşlarımız eylem deneyimi sonucu şiddetin en kötüsünü görmüş, yine de bu deneyimden kendi öznelliklerini daha iyi anlayarak ve kendilerini daha iyi tanıyarak ayrılmışlardır. Bahar’ın bahsettiği türden kişisel dönüşümler “özgürleşme” kavramını umut içinde ele almamızı sağladı. Buse’ye göre ise yaşadıklarımızı tarihsel bağlamı içerisinde değerlendirebilmek ve geçmiş örneklerinin ayırdında olmak umutsuzluğa olduğu kadar koşullara tutsak olmaya karşı da bizi koruyabilir:

“Kendimde de bunu görüyorum her ne kadar içine dahil olmaya çalışsam da ve tarihsel süreçten kopuk olanlarda daha da büyük bir umutsuzluk oluyor bence. Hani aynı zamanda işte XYZ dersi alıyordum ve önceden olan siyasi yasaklar, insanların yaşadığı zorluklar falan filanı öğrenirken bunun nasıl şekillendiğini bilmek bir noktada iyi hissettiriyordu. Çünkü şu anda sıkışık ve burada takılı kalmış hissederken bunun dönüşebileceğini, bir şekilde ilerleyeceğini düşünmek insana iyi geliyor. Geçmişte böyle oldu, tekrar işte bunu değiştirebiliriz gibi”.

Buse için bir şeyleri dönüştürebileceğimizi bilerek ilerleyebilir ve içinde bulunduğumuz umutsuz koşulların ötesine geçebileceğimizi keşfedebiliriz. Bu tür keşifleri derinleştirdiğimizde arkadaşlarımızın eylemlerden öğrenmeye dair yorumlarını duyduk ve bunları yeni bir başlık altında irdeledik.

Eylemden Öğrenme

Konuşmalarımızdan elde ettiğimiz diğer bir çatı kavram da “eylemde öğrenmek” oldu. Bu kavram özellikle eylemin etrafında ve içinde öğrenme deneyimlerini daha yakından gözlemleyebilmemizi sağladı. Bu çerçevede incelediğimiz ilk konsept “eylem bilinci” oldu. Eda, eylem pratiğine dair bilgilerin öğrenilmesi ve eylemin ne için olduğuna dair bir bilincin oluşmasını şu şekilde ifade ediyor:

“İşte neyin ne olduğunun farkında olmak. Yani sloganı iki kere atmayı öğrenmek. Ben eylemde öğrenmişim mesela... Çünkü bu teoride, kitapta yazan bir şey değil. Hem birazcık teorik bilgi hem de biraz tecrübe, eylem tecrübesi”.

Eda eylemlere ilk defa katılmıyor. Boğaziçi Üniversitesi'ndeki direnişler ve protestolarda da aktif rol almış deneyimli bir protestocu olarak gözlemlediği en önemli öğrenmenin eylemin kendisi hakkında olduğunu belirtiyor. Deneyim içinde ve kitlesel olarak öğrenilen eylem pratiklerinin önemine bu yüzden de özellikle dikkat çekiyor:

“...ama işte dediğim gibi bu yeni katılan gençlerin çok fazla bilincinde olmadığı, herkesin çok kafasına göre hareket ettiği... çok iyi koordine edilemedi ve gelen kişilerin çoğu bu tecrübeye sahip değildi, ister istemez bu da sıkıntılar yarattı”.

Eda özellikle çok büyük bir kalabalık olduğu için koordinasyonun çok zor olduğunu ve eylem içindeki pratikler hakkındaki bilgisizliğin bu koordinasyon sürecini negatif etkilediğini belirtmişti. Öte yandan incelediğimiz diğer konsept olan ‘tanışıklık’ açısından bu yeni oluşan kitlelerin birbirini tanımaya başlaması Eda’ya aynı zamanda eylem alanının içinde diyalog kurarak öğrenilenleri hatırlatıyor:

“Ama işte herkesin birazcık daha kapılarını açmaya başladığını... Çünkü insanlar birbirlerini tanıyor. Yani bilmediğin şeyden korkarsın ya da bilmediğin şeyden çekinirsin. Ama artık ona aşına olduğunda bu senin için artık o kadar büyük bir tabu olmaktan çıkar bence... o çok önemli saydığımız fikirlerimizden, çok keskin bahsettiğimiz sınırlarımızdan da kurtulduğumuzu düşünüyorum”.

Eda, eylemlerde insanların birbirlerine sahip olduğu fikirlerin ötesinde bir bağ kurduklarının altını çiziyor. Eylemciler normal hayatlarında belki de önyargılı olacakları ve uzak duracakları insanlarla tanışmışlardı. Eda’ya göre bu yeni tanışıklıklar kişilerin fikir dünyasını da genişletiyordu. Fikirlerin yanında kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinin de nasıl evrildiği hakkında Buse ise şöyle diyor:

“...yine de tanıdık yüzler olmaya başladı arkadaşlarımla. Oradan arkadaşlarla tanışmaya falan başladım. Böyle biraz daha bu çevredeki insanları da tanımaya başlayıp onların emeklerini de görmek iyi hissettirdi”.

Buse, kişilerin birbirlerinin emeklerini ve çabasını görmesinin onu nasıl etkilediği üzerinde duruyor. Bunun yanında yeni edinilen ve sağlamlaşan tanışıklıkların kişiye güven vermesinin yanında eylem sürecini nasıl kolaylaştırdığını da vurgulamış oluyor.

“Çeşitlilik” konsepti üzerine olan konuşmalarda ise çeşitliliğin bol olmasının bazen negatif bazen pozitif bir etki olarak görüldüğü anlaşıyor. Eda bu çeşitliliğin özellikle motivasyon ve karşılıklı saygı noktasındaki etkisine öncelik veriyor:

“Kalabalığın bu kadar büyük olması çok güzel. Ama o büyüklük ve çeşitliliğin birbirine tahammülü olmadığına bu eylemliliği sürdürecektir yeterli motivasyonu bulamıyoruz”.

Eda, insanların birbirlerini dinlemediğini belirtip çeşitli fikirler olsa da kimsenin ortaklaşma yoluna gitmek istemediğinden yakınıyor. Ali de eylemciler içindeki fikir çeşitliliğinin aralarındaki ilişkilere etkisi hakkında okulu üzerinden bir örnek veriyor:

“Okulda genelde çoğu kişi kendisini belirli bir seviyede muhalif görüyor. Yani görüşleri değişiyor. Bazıları daha seküler milliyetçi olarak görüyor, bazıları da ne bileyim sosyalist. Bazıları daha yeşil, sola falan daha yakın olarak hepsi muhalif olarak görüyor kendini. O yüzden hepsinde birbirine yakın bir tepki doğurdu. Şey farklıydı bence. Genelde protesto yöneten taraf oluyor, [Bir sol partinin ismi] oluyor yanlış bilmiyorsam ona daha milliyetçi taraftan hep bir tepki doğuyor ama kendileri de hiçbir şey yapmıyorlar. Kendileri bir organizasyon falan yapmıyor. O yüzden sadece bir tepki doğuruyorlar, başka bir şey yapmıyorlar. O bir arada bir şey yaptı, bir biraz daha bastırdı, o bastırdı protestoları bence”.

Ali’ye göre farklı fikirlerin birbirlerine tepki gösterip yardımcı olmada aktif bir rol almaması protestoların bastırılma nedenlerinden biri olmuştu. Ali ve Eda, insanların birbirlerini dinlemeyip bütüncül yaklaşımlarda bulunmamalarının hareketi de kısıtladığında hemfikirler. Buse ise tam da farklılıklarının ötesine geçerek birleşebildiklerinde eylemlerin güçlü olduğunu vurguluyor:

“Tam böyle başlayıp sönmünecek mi sönmeyecek mi kaygısını yaşadığımız zamanlarda birlik olamıyormuşuz gibi hissettirdi. Ve hani. Çoğunluk değiliz ama çoğunluk olabilecek kadar da en azından çoğunlukla baş edebilecek kadar da çokuz”.

Polisler ve eylemcilerde çeşitliliklere karşı gözlemlenen pozitif ya da negatif tutumlar ve tepkiler hakkında Bahar’ın öne çıkardığı nokta ise biraz daha farklı:

“Yani şöyle bir tane arkadaşım direkt kapalı ve başörtüsüyle alakalı dalga geçtiler ve başörtüsünü çıkardılar falan döverlerken yani. Çünkü o zaten kadın eyleminde yaşamıştı ve hani onda da çağrılan kişi kendince İslami bir lider falan ya, onunla alakalı muhtemelen çelişkili olduğunu düşünüp o şekilde yaptılar falan. Ve onun dışında da mesela ben Cevahir’de alınanların davasına katılmışım böyle izlemeye. Orada yani genel olarak cinsel yönelimi farklı olan özellikle gey erkeklere bayağı translar dahil, hani hem vurma hem de fazla tutma ve dalga geçme çok fazla yani hani laf atma şeklinde. Çünkü daha az insan olarak görüyorlar bence. Yani daha az insan ve daha az. Böyle istedikleri gibi dalga geçebilir, istedikleri gibi bedenleri hakkında söz söyleyebilirler falan gibi. Genel olarak bu tarz şeyler vardı”.

Bahar'ın anlattığı olaylardan görüldüğü üzere kişilerin kimlikleri benzer olsa bile "makul" görülmediği için polis şiddetiyle karşılaşabiliyorlar. Anlattıkları, iktidarın ve onun bir aracı olan polisin farklı cinsel yönelimleri ve kadınları değersizleştirme politikalarını da gözler önüne seriyor.

Görüşmelerimizde çok sayıda bu tip anlatımla karşılaştık. Bu tip deneyimlerin aynı zamanda arkadaşlarımızı daha önce karşılaşmadıkları gerçekliklerle yüzleştirdiğini söylemek mümkün. Bununla birlikte şiddetin kişinin yaşadığı bireysel deneyimler olmaktan çıkıp kolektif bir soruna işaret ettiğinin öğrenildiğini gözlemledik.

Arkadaşlarımız, genelde eylemlerin daha yıkıcı iktidar müdahalelerini engellediği görüşüne sahipler. Bu da bizi incelediğimiz farklı bir kavram olan "ses çıkarma"ya götürüyor:

"Birlikte bir şey için mücadele ediyoruz ve herkes rahatsız. Yani çok farklı kesimlerden insanlar, çok farklı düşünce yapılarının olduğunu bildiğim insanlar vardı ama hepimiz bir aradaydık ve bir şey için ses çıkartıyorduk".

Bahar'ın da bahsettiği "ses çıkarma" konsepti, özellikle kitle içerisinde tüm öznelerin kendilerini daha güçlü ifade ettiklerini göstermiştir. Bahar, eylemleri kolektif başkaldırının seslendirildiği bir direniş biçimi olarak yorumluyor.

"Yaptığımız eylemlerin direkt olarak fiziksel karşılığına, aslına bakarsak çok net anlaşılabileceğimizi düşünüyorum. Yapılan şeylerin öncelikle yürüyüş, tezahüratlar, sloganlar, pankartlar bir yana, son zamanlarda daha ünlü olmaya başlayan, bildiğiniz hareketlerle, zıplamayla vesaire gibi örneklerle direkt olarak fiziksel olarak gözükmeyen bir insanın içgüdüsel olarak başkaldırı deyince aklına gelen veya stres atmak deyince yaptığı şeylerin aslında görünürde ne kadar net olduğuna inanıyorum bu protestolarda ben".

Eylem sırasında "ses" çıkarma pratikleri olarak slogan atmanın, zıplamanın katılımcılar için aynı zamanda o anda, oradaki varlıklarını hissetmek ve hissettirmek için bir araç olduğu anlaşıyor. Emre'nin de dediği gibi, katılımcılar başkaldırı olarak fiziksel hareketleri kullanarak "ses" çıkartıyorlar. Emre bunu anlatırken özellikle protestoların insanların içindeki sinir ve umutsuzluğu atmak için bir araç olmasına da değiniyor. Katılımcılar, ses çıkarmanın hem kendilerine iyi geldiğini, hem de iktidarın aşırılıklarının engellenebileceğini öğrenmiş ve bunları protestolara uyarlamış görünüyorlar:

"Beklemediğim bir anda toplumda ses çıkaran şeyler gerçekten de değişime yol açabiliyor. O yüzden de hani benim umudum ve inancımın bağımsız olarak bir şeyler de değişebileceği için yapmaya da devam etmek istiyorum".

“Ses çıkarma”nın arkadaşlarımızın taleplerini tüm topluma göstermelerinin ve bu yolla değişim umutlarını korumalarının bir yolu olduğu anlaşıyor. Buse gibi pek çok öğrenci her zaman umudunu ve değişim inancını sürdüremese de eylemlere katılım gösterdiklerini, ses çıkarmayı daha etkili bir değişim ajanı olarak gördükleri için bunu yaptıklarını dile getiriyorlar. Arkadaşlarımız “ses çıkarma” süreçlerine katılımlarının, bu eylemlere katılmanın değerine olan inançlarından kaynaklandığının da altını çiziyorlar. Tuna şöyle diyor:

“Onun için katılıyorum. Yani ben gidersem bir kişi eksik olacak ve bir kişi önemli. Çünkü hepimiz -yani bir kişi önemli değil ama- o bir kişi 10 bin kişi oluyor sonra. İşte ne yapabilirim? En basitinden fiziksel olarak orada bulunarak varlığımı gösterebilirim, daha kalabalık gözükebiliriz diye düşünüp katılıyorum eylemlere”.

Tuna’nın da ifade ettiği gibi eylem alanında olmak kendini politik alanda göstermenin bir yoludur. Kalabalığın iktidar üzerindeki politik etki gücü eylem alanlarında öğreniliyor.

Arkadaşlarımız gerek geçmiş deneyimlerine gerek ideallerine dayanarak eylemlerin nasıl olması gerektiği konusundaki fikirlerini bizimle paylaştılar. Eylem beklentileriyle ilgili paylaşımları “öğrenilmeye ihtiyaç duyulanlar” şeklinde kavramsallaştırdık.

“Zaten seçimle gidecekler deyip sandığa güvenenler de var. Yani bunun eylemlilikle olabileceğine olan inancı olan kitle evet daha üniversiteliler ve gençlerden oluşuyor belki ama dediğim gibi onların da kendi içinde çok fazla bölünmeleri var. Yani bu değişimin eylemle olacağına inanan kesimin ben çok çok az olduğunu düşünüyorum... Umarım gençler arasında veya insanlar arasında politik bilincimiz daha da artar ve bir şeylerin değişebilmesi için eylemliliğe güveniriz ya da inanırız. Umarım bu gerçekleşir. Ama bu gerçekleşmediği sürece de yaşadığımız gibi, birilerine zarar gelmesiyle bitiyor aslında olaylar. Yani orada toplu olarak bulunmamız gerekiyor. Orada birlik, beraberlik içinde olmamız gerekiyor ki birilerine zarar gelmesin”.

Eda değişimin eylemle getirileceğine duyulan inancın yaygınlaşması gerektiğine inanıyor. Öğrenciler tarafından eylem bilincinin benimsendiğini ve bu grubun içindeki ayrışmaların politik bir çerçeve kurularak aşılabileceğini düşünüyor. Ona göre eylemliliğe duyulan inanç hem eylem alanlarını güvenli hâle getirebilir hem de eylem katılımını ve bir aradalığı artırabilir.

Bu Araştırmadan Bizim Öğrendiklerimiz

Araştırmayı yürütenler olarak biz de aktif bir şekilde eylemlerde yer aldık. Bir yandan görüşmeleri yürüttüğümüz arkadaşlarımızın deneyimlerinde kendi deneyimlerimizin yansımaları duyumsarken diğer yandan da eylemlerle ilgili kendi kör noktalarımızda kalanları öğrenme fırsatı bulduk. Her hâlükârda

duyduklarımıza olan öznel yakınlığımız, akademinin apolitik ve mesafeli lensini aradan kaldıran ve gerçek bir dayanışma ile bilginin özgürce aktarılmasına olanak tanıyan bir ortam kurdu. Eylemlerin hepimizde yarattığı örtük değişiklikleri konuşmamıza fırsat veren tartışma alanlarına ihtiyacı ve memnuniyeti arkadaşlarımızdan duyduk. Buradakine benzer çalışmaların alandaki deneyimleri ve onlardan edindiklerimizi kalıcı hale getireceğine inanıyoruz.

Bu araştırma bize umudun sık sık mücadeleye götüren ve mücadele ile yeşeren bir kavram olduğunu gösterdi. Freire'nin (2014) dediği gibi eylemlerin arkadaşlarımızın gözünde içinde bulundukları koşulları yıkıp yeni baştan bir dünya yaratma mücadelesi anlamına geldiğini gördük. Eylemci arkadaşlarımız maruz kaldıkları toplumsal sorunlar karşısında özneleşerek gücü ellerine aldılar. Fakat gidişata yön veremediklerini hissettikleri noktalar onların eylemlilik ve umutlarını olumsuz etkiledi. Her hâlükârda Freire'nin (1998) dediği gibi var olan düzene mesafelenebilmiş ve sessizlik kültürünü üzerlerinden atarak alanda seslerini, hareketlerini ve fiziksel varlıklarını kullanarak iktidara kendilerini hatırlatmış ve kötü olana dur diyebilmişlerdir. Eylemlerin ve eylem karşıtı müdahalelerin tarihsel örnekleriyle karşılaştıklarında "tarihsel anesteziden" uyanarak eylem öznelerine dönüşmüş ve "sınanmamış olanaklılığı" deneyimlemişlerdir (Freire, 2014). Sonuç olarak alanda bulunan arkadaşlarımız eylemlerle pasifize olmaktan uzaklaşarak bulundukları koşullardan özgürleşebileceklerini görmüşlerdi.

Özgürleşebileceğini gören öğrenciler teorik bilgilerine pratik olanları da ekleyerek bir praksis ortamı oluşturmuştu. Kurdukları praksis aracılığıyla Sztompka'nın (1991) savunduğu gibi toplumsal yapıları dönüştürmüşlerdi. Bulundukları koşullara yönelik eleştirel tutumlarını bu praksisle gündelik hayatlarına taşımış oldular. Bu aktif politik katılım onları güçlendirdi. Gündelik hayatlarının merkezine yerleştirdikleri eleştirelliğin devamlılığı akademik ve ekonomik boykot gibi farklı eylem biçimlerini gündeme getirmiştir. Arkadaşlarımız Sztompka'nın (1991) dediği gibi onları kolektif olarak harekete geçiren toplumsal ortaklıkları tespit ettiler. Kitlesele eylemlerde otoriter okul yönetiminin ve iktidarın karşısında bu ortaklığı kurduklarını hissettiler. Bu ortaklıklar eylemcileri bir araya getirir ve kalabalıklaştırır da farklılıkların güvenli biçimde birleşebildiği ortamlar oluşmasına izin vermedi. Öğrenciler, Freire'nin (2014) dediği gibi ezilenler olarak bir çoğunluk olduklarını fark etmeye ve ayrışmadan ortak bir amaç kurmaya ihtiyaç duydular.

Çeşitli kimliklerin bu kimliklere tutum ve bakış açıları farklı olan insanlarla eylemlerde bir araya gelmesi ise kişilerin çoğulcu bir bakış açısına sahip olmasını engelleyerek eylemlerin gücünü yitirmesinde önemli bir rol oynamıştı. Fakat başka bir açıdan da bir çok çeşitliliğe sahip bir grupta insanlar kendi sosyal çevrelerinin dışına çıkarak kimlik ve görüş farklılıklarına sahip "ötekilerle" tanıştı. Bu tanışıklıklar da kişilerin ait olduğu toplumsal ve politik çerçevenin dayattıklarına mesafelenerek sahip olduğu birikimlere eleştirelliklerini artırdı. Bu mesafelenme aynı zamanda sistemin işleyişinin doğruluğuna karşı da gerçekleşti.

Arkadaşlarımız gördüğü sistematik polis şiddetine karşı da mesafelenerek eylemlerini eleştirme aracı olarak kullandılar. İlk eylem deneyimleri olan katılımcıların çokluğu özellikle eylem organizatörlerini zorladı. Burada da aslında “deneyimli” eylemcilerin sahip olduğu bilinç ile “yeni katılanların” bilincinin arasında bir çatışmayı gözlemledik. Fakat Foley’nin de (1999) belirttiği gibi yeni katılımcılar için de eski katılımcılar için de bu yeni öğrenme alanları yaratma anlamına geldi. Yeni katılımcılar eylemin nasıl yapıldığından nasıl organize olunduğuna kadar pek çok şey öğrenirken eski katılımcılar organizasyon becerilerini sınadılar ve kendi kararlarından iyi ya da kötü dersler çıkararak öğrenme sürecine katıldılar.

Bu yazıda arkadaşlarımızın protestolarda öğrenme, umut ve eylemlilik hakkındaki düşünce ve deneyimlerini derledik. Birlikte eylemler ve protestoların getirdiği toplumsal dönüşüm hakkında daha derin analizler yapabildik. Bu sayede protestoların hem eylemciler hem de araştırmacılar üzerindeki etkisini anlayabilmeye dair kazanımlarımız oldu. Protesto bilincine, karşı çıkma ve birlikte hareket etme duygusuna yapılan atıflar gelecekte bu tip kitlesel hareketlerin toplumsal dönüşümleri desteklemesi için bu alandaki araştırmaların bir ihtiyaç olduğunu gösteriyor. Bunun yanında, gelecekteki araştırmalarda kişilerin yakın çevrelerinin eylemlere aktif katılımının kişilerin kendi eylemselliğini etkileyip etkilemediği de araştırılabilir. Ayrıca öğrencilerin eylem deneyimlerinin kolektif hafızada tuttuğu yer düşünülünce şehrin eylem haritaları oluşturulup eylemlerin mekansal hafızası da incelenebilir.

Kaynakça

- Freire, P. (1998). Cultural action for freedom (Reprint). Harvard Educational Review. 68(4), 476–522.
- Freire, P. (2014). Pedagogy of hope: Reliving pedagogy of the oppressed. Bloomsbury Revelations.
- Foley, G. (1999). Learning in social action: A contribution to understanding informal education. Zed Books.
- Giroux, H. (2021). Paulo Freire’s pedagogy of hope revisited in turbulent times. Postcolonial Directions in Education. 10(2). 280–304.
- Suzina, A. C. & Tufte, T. (2020). Freire’s vision of development and social change: Past experiences, present challenges and perspectives for the future. the International Communication Gazette. 82(5). 411–424.
- Sztompka, P. (1991). Society in action: The theory of social becoming. The University of Chicago Press.